

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Disput. III. De passionibus entis in communi & principiis eius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

nam: & quia continentia in qua fundatur eius conceptus, aequè est in tota entitate secundum se totam: ergo solum potest in ente habere locum altera prædictio per confusionem conceptus: ergo etiam è contrario modificatio, seu determinatio ad inferiora genera solum esse potest per simplicem conceptum magis expressum, & determinatum, quia contractio debet proportionatè respondere abstractioni, & expressio seu determinatio præcisioni.

XI. Tandem contra hanc sententiam sic explicatam non occurrit difficultas alicuius momenti: nihil enim se offert, quo ostendi possit hunc modum abstractionis & contractionis secundum rationem repugnare, aut non sufficere ad omnia, quæ de ente & eius inferioribus dici solent, aut concipi, & ad omnem experientiam, quæ ex modo concipiendi nostro sumatur, vel percipi possit. Solum video posse obiici Philosophi testimonium, lib. 3. Metaph. tex. 3. dicentis, non posse commune prædicatum contrahi per differentiam, quæ per se includat ipsum commune prædicatum. Sed ut omitam testimonia, quæ ex illo libro sumuntur non esse firmæ authoritatis, quia Arist. nihil in illo libro docet asserendo, sed arguendo, & dubitando: tamen falso citatur, quia non loquitur de quolibet communi prædicato, sed de genere, de quo est alia ratio, ens autem non est genus, imò hoc ipsum vult ibi Aristoteles concludere. Vnde & aliqui id extendunt ad omne prædicatum commune, vel vniuocum, gratis dictum est, & præter mentem Philosophi. De qua re iterum infra redibit sermo, tractando de vniuersalibus, & de analogia, vel communitate entis, & accidentis.

XII. Hinc sequitur conceptum substantiæ, & conceptum perfectiatis, seu modi per se obiectiue non distinguuntur, sed tantum ex modo concipiendi, ut quod, vel ut quo: sicut Deus, & Deitas: quia in re propriè non est quo, & quod, sed tantum quod: mens autem, quia non potest explicare simplicia, nisi ad modum compositorum, utitur illis concipiendi modis. Et idem supra dicebam, rectè quidem dici vnum ex his modis distinguere ab alio se ipso: tamen, consequenter loquendo, idem esse dicendum de ipsis generibus, quæ apprehenduntur ut constituta per tales modos: quia reuera ibi nulla est constitutio per modum compositionis, sed per simplicem, & adæquatam identitatem (sicut dicunt Theologi de relatione & persona diuina) quia quidquid vnum includit, includit aliud. Neque est vlla ratio ob quam modus per se, magis se ipso distinguatur ab alio modo, quam substantia: cum

Quæstione proximè etiam sit sub ente, & intimè ac totaliter inclusa illud. Atque hac ratione optimè dicuntur supra præma genera primo diuersa, non quia in nullo communi conceptu confuso conueniant, sed quia non habent determinatas differentias, quæ sint extrarationem illius communis seu entis, sed se ipsis habent diuersitatem in propriis ac determinatis naturis, quauis etiam habeant imperfectam similitudinem in ratione entis: hæc enim duo non repugnant, ut in superioribus declaratum est.

DISPUTATIO III.

in tres sectiones distributa.

De passionibus entis in communi, & principis eius.

I. **E**xplicata formali ratione obiecti adæquati huius scientiæ, antequàm ad particularia obiecta descendamus per varias entis diuisiones, oportet de passionibus illi adæquatis, & quæ cum illo conuertuntur, disputare: quoniam proprium munus scientiæ est passionem de suo subiecto

Franc. Suar. Metaph. Tom. II.

demonstrare. Hic ergo de his passionibus in communi, postea de singulis in speciali dicemus: quia verò scientia utitur aliquibus principiis ad suas passiones, demonstrandas, hic etiam breuiter declarabimus, quibus principiis uti possit, aut debeat hæc doctrina. Agimus autem hic de principiis cognoscendi, quæ solent principia complexa vocari: nam de principiis seu causis realibus inferius dicemus.

SECTIO I.

Vtrum ens in quantum ens habeat aliquas passiones, & quales illa sint.

Ratio dubitandi est, quia, ut aliqua sit vera, & realis proprietas alterius, quatuor condiciones ut minimum requirit. Prima est, ut ipsa proprietas sit aliqua res, nam si sit nihil, quomodo esse poterit realis proprietas? Secunda, ut distingatur aliquo modo ex natura rei ab illo, cuius est proprietas: nam si sit omnino idem cum illo, potius erit essentia, vel de essentia eius, quam proprietas. Tertia, ut adæquatè illi conueniat, seu cum illo conuertatur: agimus enim de proprietate, quæ per se secundo alicui conuenit: nam hæc sola est, quæ sub scientiam cadit, & demonstrari potest. Quarta denique est, ut subiectum, seu id cuius est proprietas, non sit de intrinseca ratione & essentia talis proprietatis, quia, ut Aristoteles dicit libro 7. Metaphysicæ capit. 5. text. 18. & 1. Poster. capit. 18. tex. 35. subiectum non cadit intrinsecè & essentialiter, sed solum ut additum in definitione passionis: alioqui mutuo ita se haberent, quod passio conueniret subiecto per se secundo, subiectum autem passioni per se primo: quæ videtur aperta repugnantia. Sed fieri non potest, ut respectu entis sit aliqua proprietas, quæ hæc omnes condiciones habeat: nam, si proprietas realis est, intrinsecè & essentialiter est ens reale: quia neque omnino non ens, neque solum ens rationis esse potest: quia (ut dicebam) quod nihil est, vel solum per rationem fingitur, non potest esse realis passio entis realis: debet ergo esse aliquid reale: ergo est ens reale quidditatiue & essentialiter: nam, ut supra contra Scotum probatum est, nihil potest esse reale, quod intrinsecè & essentialiter ens reale non sit. Repugnat ergo esse proprietatem realem entis realis ut sic: quia si est proprietas realis: ergo ens est de essentia eius: si autem ipsa est proprietas entis, ens non potest esse de essentia eius, quia, ut dicebamus, subiectum non potest esse de essentia passionis. Rursus id quod est essentialiter ens, non potest ex natura rei distinguere ab ente: ut supra generaliter probatum est: ergo nec potest esse passio entis. Item, quod est essentialiter ens & non est ipsum ens in communi, est inferius ad ens: ergo non conuertitur cum ente: ergo non potest esse proprietas entis. Tandem, quod est essentialiter ens, debet habere omnes proprietates entis, si quæ illa sunt: ergo non potest illud ipsum esse proprietas entis: alioqui, esset proprietas sui ipsius, quod plane repugnat: vel certè includeret aliam proprietatem sibi similem, & à se distinctam: & idem rursus de illa dici posset: & sic procederetur in infinitum.

Varia sententia referuntur.

II. **I**n hac re tres inuenio dicendi modos. Primus est, ens habere reales & positius proprietates ex natura rei ab ipso distinctas, quæ tamen in se intrinsecè & essentialiter entia non sunt. Sumitur ex Scoto locis supra citatis in 1. dist. 3. quæstio. 3. & dist. 8. quæst. 2. & in dist. 3. quæst. 3. & 6. Fundamenta eius quoad duas vltimas partes tacta sunt in ratione dubitandi. Prima verò pars probari breuiter potest,

F 3 primo

primo ex generali sententia omnium, qui has passionibus enti tribuunt, vnum, verum, bonum, quæ non sunt conficta ab intellectu, sed vere & realiter enti conueniunt: & sunt extra naturam ipsius entis, quia esse vnum: &c. non ita essentialiter prædicatur de rebus, sicut esse ens. Item, quia scientia nō demonstrat de obiecto suo reali, nisi proprietates reales: sed Metaphysica est vera scientia demonstrans de suo obiecto has passionibus: sunt ergo hæc veræ & reales passionibus. Et hoc significauit Aristot. 4. Metaphys. cap. 1. dicens, *hanc scientiam contemplantiens, quatenus ens, quæ illi per se insunt*: neque enim per se inesse possunt realibus, quæ realia non sunt: habet ergo ens proprietates reales.

III.
Secunda sententia.

Secunda sententia, quam defendunt aliqui Thomistæ conuenit cum Scoti in primis in hoc, quod necesse est ens habere passionibus reales: quia non potest omnino nullas habere, alioquin non posset esse obiectum scientiæ: si autem reales non sunt, nullæ sunt, quia quod reale non est, non potest semper, per se, ac necessario, enti conuenire: quod tamen est de ratione propriæ passionibus. Vnde consequenter cōcedunt, has passionibus distinguere formaliter ex natura rei ab ente, quia hoc etiam est de ratione proprietatis realis. Item, quia huiusmodi passionibus non prædicat formaliter essentiam rei, sed modum extra essentiam. Vnde hæc propositio, homo est ens, est in primo modo dicendi per se: non tamē hæc: homo est vnus: propter quod Aristot. 4. Metaph. text. 2. ait, ens & vnum esse idem, non tamen simpliciter, & vt synonyma, sed vt principium, & causam. Addit vero hæc sententia contra Scotum, has passionibus, etiam formaliter sumptas, includere essentialiter ens, propter easdem rationes, quibus id supra probatum est, de differentiis vel modis realibus, eadem enim procedunt de huiusmodi passionibus, supposito, quod positius sint, & reales. Vnde consequenter asserunt, in his transcendentibus non esse inconueniens, subiectum includi intrinsece in passione, quia non includitur vt subiectum, sed vt determinatum ad talem modum, qui modus est passio ipsius entis secundum se sumpti: & potest esse adæquatus illi, & conuerti cum illo, quia non determinat illud ad speciale genus entis, sed adicit illud quodam modo communi & vniuersali omnibus entibus. Nam vt D. Th. ait quæst. 1. de verit. artic. 1. dupliciter aliquis modus exprimitur, vel additur supra ens, scilicet, aut tanquam specialis modus entis, aut, tanquam modus generaliter consequens omne ens. Atque ex his purant huius sententiæ auctores posse expediri totam dubitandi rationem in principio positam.

IV.
Tertia sententia.

Tertia sententia est, ens non habere reales passionibus positivas, sed omnia illa, quæ attribuuntur enti tanquam passionibus eius, addere ipsi enti solum negationem aliquam, vel respectum rationis. Hæc est sententia D. Thom. dict. quæst. 1. de verit. art. 1. & qu. 21. art. 1. quam etiam significat in 1. part. quæst. 5. 11. & 16. & vbiunque de his proprietatibus entis in particulari disputat. Eandem tenet Soncin. 4. Metaph. quæst. 1. ad 1. quæst. 17. & 19. ad 7. & libr. 5. quæstio. 14. Iauell. 4. Metaphys. quæst. 2. Soto in prædic. cap. de proprio. quæst. 2. ad 2. Caiet. 1. p. q. 54. artic. 2. Fonseca. 4. Metaphys. cap. 2. q. 3. Fundamentum huius sententiæ explicatum est in ratione dubitandi in principio posita, & in rigore est vera, indiget tamen explanatione.

Declaratur vera sententia.

V. EST igitur in primis aduertendum, aliud esse, prædicatum aliquod esse veram & realem passionem subiecti: aliud vero concipi, explicari, & prædicari à nobis per modum passionibus, seu proprietatis, quod proprius diceretur per modum attributi, ad eum modum quo Theologi loquuntur de diuini-

nis perfectionibus. De ratione igitur veræ ac realis passionibus sunt illæ conditiones positæ in principio: ad posteriorem autem modum attributi seu proprietatis non sunt necessariæ, præsertim illa de distinctione ex natura rei, sed sufficit distinctio rationis, qua vnum vt subiectum habens aliquam essentiam seu rationem formalem, saltem confusè conceptam, aliud vero per modum perfectionis seu proprietatis concipiatur. Cuius rei exempla præter adductum de attributis diuinis sumi possunt ex Aristot. in Prædicam. vbi varias proprietates illis attribuit, quæ nō possunt aliter distingui, aut explicari, vt v. g. docet esse proprietatem quantitatis, quod sit fundamentum æqualitatis, & inæqualitatis, quæ proprietates nihil dicit in re distinctum à quantitate, sed est solum aptitudo, quæ nihil aliud est, quam ipsa quantitas: concipitur autem à nobis, vt ratione distincta ad distinctius explicanda munera ipsius quætitatis. Et eodem modo posset attribui quantitati vt proprietates eius esse subiectum proximum corporalium accidentium, quod tamen in re nihil dicit ab ipsa quantitate ex natura rei distinctum.

Proprietates quæ à subiecto in re distinctæ, quæ nō item.

Exempla.

Secundo obseruandum est, in huiusmodi attributis formaliter sumptis aliud esse, quod ipsa sint entia realia, vel rationis: aliud quod distinguantur re, vel ratione: optime enim fieri potest vt sint realia, quamuis non re, sed ratione distinguantur, vt in exemplis positis facile patet: & ratio est clara, quia distinctio rationis, quæ oritur ex præcisione intellectus, non est per conceptionem alicuius fictæ entitatis, quæ nō sit in re, sed per modum solum in adæquatum concipiendi veram rem: potest ergo esse attributum reale, quamuis modus attributionis, & distinctionis, sit solum per rationem. Quin potius, si proprie loquamur, vt attributum sit sola ratione distinctum à reali subiecto, oportet quod sit attributum reale, & non rationis tantum, vel priuatiuum: alioquin formaliter loquendo, plus quam ratione distingueretur, scilicet vt nō ens ab ente, vel vt ab ente vero ens fictum. Quocirca obseruare etiam oportet, in huiusmodi attributis aliud sæpe esse, quod per illa formaliter significatur, aliud vero quod per illa à nobis explicari intenditur: sæpe enim id quod formaliter significatur, est negatiuum: per illud autem à nobis explicatur positiuum & realis perfectio rei, vt simplicitas, quæ à nobis assignatur vt attributum Dei, vel quorundā aliorum entium in suo gradu, formaliter in negatione consistit, per eam vero nos explicamus tale modum vel entitatem rei simpliciter.

VI.

Vltimo obseruandum est ex Aristot. ex Metaph. text. 14. & Th. 1. p. quæst. 48. art. 2. ad 2. & in 1. dist. 19. qu. 5. art. 1. ens proprie & in rigore significare entitatem rei, quomodo hæcenus de illo locuti sumus: interdum vero dicens quidquid simpliciter de aliquo affirmari potest: nam quia affirmatio fit per verbum essendi, quidquid simpliciter attribuitur rebus quamuis in eis nullam entitatem ponat, dici solet ens, seu esse, huiusmodi autem prædicata seu attributa videntur posse ad duo capita reuocari. Vnum est eorum, quæ in negatione, vel priuatione consistunt: sic enim dicimus rem esse indiuisibilem, actum moralem esse malum, hominem esse cæcum, & similia. Aliud est eorum, quæ consistunt in denominationibus extrinsecis sumptis ex rebus ipsis, quomodo dicitur Deus creator ex tempore, vel paries visus, &c. hæc autem denominatio interdum sumitur vt actualis, & requirit coexistentiam vtriusque extremi, vt in exemplis positis: interdum vero vt aptitudinalis, sicut dicitur paries visibilis, &c.

VII.

Entis duplex significatio.

His positis dico primo ens vt ens non posse habere veras, & omnino reales passionibus positivas ex natura rei ab ipso distinctas. Hæc est sententia D. Thomæ citatis locis, qui recte aduertit, sermonem esse de ente in quantum ens: nam, in quantum tale ens, bene potest habere passionibus reales ex natura rei distinctas.

VIII.

Non habet ens passionibus positivas ab ipso in re distinctas.

distintas, quia tale ens ut sic, potest esse extra essentiam alterius entis, & consequenter etiam extra essentiam suae passionis: ens autem in quantum ens, non potest esse extra essentiam alicuius entis: & ideo nulla proprietas, vel passio potest esse realis, quin in ea essentialiter includatur ens: & ideo non potest esse ex natura rei distincta ab ente: nam, ut supra ostensum est, ens in quantum ens, non distinguitur ex natura rei ab omni ente, in quo includitur essentialiter: & hoc est potissimum fundamentum conclusionis: quod variis modis confirmari, & explicari potest. Primo, quia siue ratio entis solitarie, ac praecise consideretur, siue ut est in rebus, nulla passio ex natura rei distincta inuenietur manare ab illa, vel ab aliqua re ex eo praecise quod concipitur est ens: sed ex eo tantum quod est tale ens. Quod patet inductione, nam attributa entis hactenus inuenta solum sunt illa, quae transcendentia vocantur: illa autem, vel positiua non sunt, vel non sunt realia intrinseca, vel si aliquo sensu talia sunt, non sunt ex natura rei ab ente distincta: quod melius constabit tractando de singulis his attributis. Nunc breuiter declaratur, quia haec attributa sunt communia Deo, & propriissime in illo reperiuntur absque distinctione ex natura rei. Quod si dicas, secus esse in creaturis, in primis hoc dicitur sine fundamento: oportet enim speciale aliquod indicium distinctionis eius, vel necessitatem assignare: nihil autem huiusmodi asserri potest. Ac deinde est optima ratio, quia nunc agimus de ente in quantum ens, ut abstracta Deo, & creaturis: ergo, quae illi attribuantur, vel attribuantur ut ex natura rei distincta, vel non: si hoc posterius dicatur, id est quod intendimus: nam si in aliquo ente haec distinguantur, id erit ex peculiari ratione, de quo postea videbimus: si vero dicatur prius, sequitur in omni ente, etiam in Deo, distinguere ex natura rei, quia quicquid superiori per se attribuitur, debet conuenire omni inferiori.

IX. Et potest hoc amplius virgeri, quia ipsum ens in quantum ens, ex eo praecise quod tale est, absque alio modo reali ei superaddito, & ex natura rei distincto habet quicquid positiue necessarium est, ut sit vnum, verum, bonum, &c. unde in ipsomet explicandi modo dicimus esse ens, quia habet veram essentiam, & perfectionem aliquam realem, &c. Nec refert, quod possit mens concipere & considerare rationem entis non expresse considerando alias rationes, quia hoc ad summum indicat distinctionem rationis, vel aliquid negatiuum aut extrinsecum in illis attributis inclusum, vel connotatum, ut postea declarabimus. Tadem huiusmodi distinctiones ex natura rei difficilissime intelliguntur, & ideo sine sufficiente indicio, & ratione non sunt multiplicandae: hic autem nullum est apparens indicium huius distinctionis, ut facile patebit ex dicendis, & ex solutionibus argumentorum. Et alioqui propter transcendentiam entis est in eo multo difficilior haec distinctio, ut rationes etiam in principio factae ostendunt, praesertim illa, quod subiectum sit de essentia passionis, cum tamen passio sit veluti accidens subiecti. In quo etiam specialem repugnantiam inuoluit, quod ens in quantum ens, quod abstrahit ab essentia substantiali, & accidentali, simplici vel coposita, actuali vel potentiali, perfecta vel imperfecta, perficiet aut perfectibili, possit aut requiratur passiones distinctas, quae sine veluti quaedam intrinseca accidentia quib. perficiatur.

X. Dico secundo, ens in quantum ens habere aliquas proprietates seu attributa, quae non sunt per rationem conficta, sed vere & in re ipsa de illo praedicantur. Hoc totum probatur optime rationibus tactis in prima & secunda sententia. Simpliciter enim verum est, vnum quodque ens esse vnum, & bonum, &c. ut autem haec vera sint, non oportet ut mens fingat aliqua entia rationis: quamuis enim mens nihil de rebus cogitet, aurum est verum aurum, & est vna de-

terminata res distincta ab aliis: & similiter Deus est vnus, & bonus &c. Praeterea hoc recte probatur illa ratione, quod Metaphysica, quae est realis ac vera scientia, haec demonstrat de ente: non autem demonstrat aliquid ab intellectu fictum. Quapropter, si in hoc rigore loquamur de ente rationis, non recte dicuntur haec attributa significare de formali entia rationis, quia huiusmodi entia proprie solum dicuntur esse obiectiue in intellectu: unde solum sunt, quando cognoscuntur aut finguntur ab intellectu: haec autem attributa reuera non pendent ex fictione intellectus, sed absolute & ante omnem intellectus considerationem enti ipsi conueniunt, ut dictum est. Huiusmodi ergo locutiones, ut verae sint, quadam latori ratione exponendae sunt, quatenus omne id, quod non ponit in re, cui tribuitur aliquid reale positiuum & intrinsecum, dici potest ens rationis, vel, ut distinguatur contra ens reale proprium, habens veram & intrinsecam entitatem: vel fundamentaliter, scilicet, quia intellectus ad distincte concipiendum, & praedicandum huiusmodi attributa, sumit ex eis fundamentum ad coniungenda aliqua entia rationis.

Dico tertio: Haec attributa entis de formali addunt, vel negationem, vel denominationem sumptam per habitudinem ad aliquid extrinsecum, per ea tamen explicatur realis positiua perfectio entis, non secundum aliquid reale superadditum ipsi enti, sed secundum ipsammet formalem seu essentialem rationem entis. Hanc conclusionem indicasse mihi videtur Aristot. 4. Metaph. c. 2. simul dicens, ens & vnum eandem dicere naturam, & nihilominus non idem formaliter significare: quia nimirum vnum de formali addit negationem, quam non dicit ens, per eam vero nihil aliud explicatur, quam ipsamet natura entis, quod infra latius declarandum est. Similiter autem dicendum est, de vero & bono, & si quae sunt alia huiusmodi attributa, haec enim formaliter, & in ordine ad conceptionem nostram non dicunt idem quod ens, neque etiam dicunt negationem, ut ex se constat: significant ergo ens sub quadam habitudine ad aliud, scilicet, quatenus in se habet unde ametur, aut vere cognoscatur, aut aliquid simile, prout suis locis declarabimus. Et ita videtur re hanc plane exponere D. Thomas citatis locis. Ratio autem huius conclusionis est, quia haec attributa non sunt synonyma ipsi enti: alias nullo modo dici possent proprietates seu attributa, essetque nugatio dicere ens esse vnum, aut bonum: oportet ergo ut de formali significant aliquid praeter ens, non possunt autem de formali significare entitatem aliquam superadditam enti, ab ipsoque ex natura rei distinctam, ut ostendit sum est: neque etiam significare possunt entia rationis in rigore sumpta, ut dixi: ergo nihil aliud dicere possunt, nisi aut negationem, aut priuationem, vel aliquam habitudinem seu denominationem extrinsecam. Rursus omnis haec attributorum ratio eo tendit, ut perfectius a nobis cognoscatur, & explicetur entis natura: alioqui frustra esset & impertinens ad scientiam entis: non autem ita est, sed valde accommodata: nam, quia nos simplicia non perfecte cognoscimus prout in se sunt, partim negationibus, partim comparisonibus ad res alias utimur ad ea distincte explicanda. Sicigitur, quamuis haec attributa de formali addant negationes vel alias habitudines, tamen per illas omnes explicatur entis natura, vel quoad perfectionem, vel quoad integritatem, aut aliquid simile. Dixi haec attributa solum addere supra ens negationem, vel quid simile, quia sub controuersia positum est, an formaliter seu in abstracto haec attributa dicant solum negationem, seu relationem, vel includant entitatem ipsam, quod melius in singulis passionibus explicabitur.

Soluntur argumenta.

AD rationem ergo dubitandi in principio positam, simul cum adiunctis in prima & secunda

F 4

opi-

Passiones enim non dicuntur de formali entia rationis, sed contraria locutio quomodo explicanda.

XI.

Quid addat de formali passiones entis.

XII.

opinionem, facilis est solutio ex dictis, iam enim concessum est hæc attributa non esse proprias passionem reales cum eo rigore & proprietate, ut necessarium sit omnes condiciones ibi numeratas, eis convenire. Declaratum etiam est, quo sensu hæc attributa realia dici possint, scilicet, quia de formali dicunt aliquid, quod suo modo in rebus, & verè ac simpliciter potest enti attribui per modum privationis, vel denominationis realis seu aptitudinis realis cum habitudine ad aliquid extrinsecum. Et hoc est satis, ut hæc attributa secundum id totum quod includunt, non sint propriè essentialia: & ideo dicantur esse ad modum passionum, seu proprietatum. Sufficit etiam hoc: ut possint hæc attributa sub scientiam cadere, quandoquidem, & in rebus sunt, & eo modo, quo sunt, ens ipsum consequuntur, & ad illius naturam explicandam conferunt. Eò vel maxime, quod ad rationem scientiæ, & ad demonstrationes conficiendas sufficit distinctio rationis inter attributa, quæ nos, sicut concipimus, ita etiam ratiocinamur, & ita de Deo verè demonstramus esse immortalem, quia immaterialis est, & sic posset etiam fieri in attributis entis, etiam si sola ratione ab ipso ente distinguerentur. Tandem ex dictis etiam constat, quomodo ens non dicatur essentialiter de his proprietatibus seu attributis suis, nam secundum rem quidem essentialiter dicitur de illis, quia illa nihil aliud explicant, quam ipsam entis naturam, tamen non est de essentialia illorum quantum ad id quod addunt supra ens: quia negatio v.g. quam formaliter addit vnum, non est essentialiter ens verum & reale, quale est illud quod dicitur esse quasi subiectum harum proprietatum: & ita evitatur processus in infinitum, & alia incommoda, quæ in argumentis tangebantur.

XIII.
Qualiter attributa entis inter se differant.

Ultimò ex dictis colligitur, quomodo possint hæc proprietates seu attributa inter se distingui: nam quoad rem intrinsecam, quam in ente significant, non distinguuntur in re, cum nihil dicant ex naturâ rei distinctum ab ente, ut ostensum est: & hoc modo dici solet, quod in re entitas rei est bonitas eius & veritas, &c. conuerso. At vero, si concederemus id, quod de formali addunt, dici possunt formaliter differre, non quidem ratione formali intrinseca, & positiva, sed vel negativa, vel extrinseca: ut ex dictis satis constat, & patebit amplius ex dicendis in particulari de singulis.

SECTIO II.

Quot sint passionem entis, & quem ordinem inter se seruent.

I. Solent communiter sex transcendentia numerari, ens, res, aliquid, vnum, verum, bonum: ex quibus videtur colligi quinque esse passionem entis, quia tot sunt prædicata, quæ cum illo conuertuntur, & non plura. In contrarium autem est, quia neque illa omnia possunt habere rationem passionem, & præter illa possunt alia à nobis excogitari. Primum probari potest ex dictis, quia res solum dicit de formali rei quidditate, & rata seu reali essentia: hæc autem non est proprietas, sed potius essentia entis: unde multi censent magis essentialè prædicatū esse rem, quam ipsum ens. Similiter aliquid, cum distinguatur immediatè contra nihil, nihil aliud formalissimè significare videtur quam ipsummet ens, perinde enim dictum videtur aliquid, ac habens aliquam quidditatem: hæc autem formalis significatio coincidit cum significatione rei, & entis.

II. Secundum probatur, quia præter illa prædicata videntur alia communia omni enti, ut v.g. durare, & esse alicubi: hæc enim necessariò comitantur omnia entia. Quod si dicas, hæc non convenire enti nisi ut existenti: hic autem esse sermonem de ente secundum se abstrahendo ab actuali existentia: contra hoc est

quia etiam illæ proprietates durationis vel localis præsentis, possunt secundum se considerari abstrahendo ab actuali existentia, & ut sic intelligantur habere connexionem per se cum ente: unde, sicut hæc prædicatio ens est vnum, est perpetuè veritatis absolvens copulam à tempore: ita & hæc, ens habet durationem, vel præsentiam localem. Est autem specialis difficultas de ipso esse actuali existentis, nam videtur esse proprietas quædam ipsius entis secundum se sumpti, quia non convenit ei essentialiter nec omnino per accidens. Rursus præter has passionem simplices videntur esse alie complexæ seu distinctæ: sicut enim proprietas numeri dici potest quod sit par vel impar: & quantitatis, quod sit finita vel infinita: ita entis passio dici potest quod sit finitum vel infinitum, actu vel potentia, aut similia. Ultimò si ad passionem entis, ut dictum est, sufficiunt negationes, seu habitudines rationis, hæc poterunt in infinitum multiplicari, ut esse idem, non esse impossibile, esse amabile, esse intelligibile, &c.

Questionis solutio.

Hæc quæstio solum proponitur, ut tractationem hanc de passionibus entis ad certa capita reducamus, & ideo breviter dicendum est, si propriè loquamur, & non fingamus distinctiones minimè necessarias, tres tantum esse proprias passionem entis, scilicet, vnum, verum, & bonum. Quod enim hæc tres inter se distinctæ sint saltem ratione formali, siue illa sit negativa, siue positiva, siue realis, siue rationis, facile quis sibi persuadebit. Primo ex communi sententia omnium scribentium de hac materia. Secundo, ex communi modo concipiendi, & significatione ac interpretatione ipsarum vocum: nam vnum ut sic, solum significat, quod res sit in se integra & indivisa: unde formaliter negationem addit, in quo distinguuntur, à vero & bono. Hæc autem inter se distinguuntur, quia verum dicit adæquationem, vel habitudinem ad intellectum: bonum autem ad voluntatem seu appetitum tanquam conveniens illi, siue hoc dicat formaliter, siue fundamentaliter: hæc autem sunt rationes, vel habitudines valde diuersæ. Quod etiam à contrariis facile declarari potest: nam veritas opponitur multitudini: bonitas malitiæ, veritas falsitati: hæc autem valde distinctæ sunt. Tandem ex his, quæ in particulari de his passionibus dicemus, hoc evidentiùs constabit, simulque ostendemus, quodlibet istorum attributorum convenire omni enti reali, atque ita couerti cum ente: sunt ergo hæc tres passionem entis.

Quod autem præter has non sint alie, colligi potest ex D. Thom. doctrina: licet enim sæpe numeret illa sex transcendentia, eorumque rationem & sufficientiam declaret, ut quæst. 1. de verit. artic. 1. quæst. 21. art. 1. & sæpe alias: tamen, cum in particulari agit de his proprietatibus, nunquam tractat nisi de illis tribus, ut patet ex i. p. q. 5. 11. & 16. & in dictis quæstionibus disputatis. Potestque in hunc modum declarari ex dictis: nam res & ens iuxta communem usum tanquam synonyma usurpantur: & interdum de ente actu existentè dicuntur, interdum verò ab actuali existentia præcendant, quare neutrum est passio alterius. Cuius etiam signum est, quod vnum nunquam prædicatur de alio, & si ita prædicetur, censetur esse negatio, seu identica prædicatio. Alia vero prædicantur de ente, illique adiunguntur, ut adiectivum substantiuo: sic enim dicitur, ens vnum, ens verum, &c. ens autem & res substantiuæ sunt, neque possunt eo modo coniungi: signum est ergo, vnum non esse passionem alterius. Quod si velimus hæc duo in eo rigore distinguere, quo D. Tho. supra ex Avicenna illa distinxit, quod res præcendat ab existentia actuali, & meram quidditatem significet: ens autem sumptum sit ab esse, & solum dicat ens actualiter existens.

III.
Passiones entis tres tantum.

III.

Res & ens non se habent sicut essentia & passio.

existens: sic constat, rem non significare passionem entis: sed esse prædicatum maximè quidditatum. Et potius ens significabit aliquid extra essentiam, saltem in creaturis. Tamen etiam ens non poterit dici passio rei: existentia enim non est passio creaturæ existentis, vel quia non manat ex principiis eius intrinsecis, sed ab extrinseco illo provenit, vel quia convenit illi necessario ac per se: unde neque sub scientiam propriè cadit actualis existentia creaturæ, quatenus actu pendet à voluntate libera creatoris: quid autem sit hæc existentia, & quomodo distinguatur ab essentia creaturæ, res est obscura, quam infra tractando de ente creato in particulari disputabimus. Si autem iuxta opinionem quandam supra tractatam, ens non solum ut dicitur actu existens, sed etiam ut dicitur aptum ad existendum, distinguatur à re, prout absolute dicitur habens quidditatem realem: sic ens esset prima passio rei: sed hoc supra improbatum est, quia in prima ratione quidditatis realis intrat aptitudo ad existendum, & in hoc primo distinguitur quidditas realis à non reali seu ficta. In his ergo duobus nulla passio entis continetur. Scio Auerr. in sua paraphrasi cap. de Re, dicere, rem significare non solum rem veram sed fictam, sed hoc commune est enti, & solum est secundum æquiuocum significationem. De qua & de aliis æquiuocis significationibus harum vocum dicam in sequentibus.

V.

Aliquid in-
us variis
voci etymo-
logias, vel
entis vel
nisi est sy-
nonymum.

Rursus aliquid, duplicem etymologiam, seu interpretationem habere potest. Vna est, quod idem sit aliquid, quod habens quidditatem aliquam: siue enim hæc fuerit prima derivatio vocis, siue non: tamen iam in communi usu in hoc sensu accipi videtur: aliquid enim, & nihil, contradictoriè seu priuative opponi censetur: nihil autem idem significat, quod non ens, vel non habens entitatem ullam: aliquid ergo idem est, quod habens aliquam entitatem, vel quidditatem. In hac ergo significatione constat aliquid non esse passionem, sed synonymum entis: idemque censetur etiam secundum formalem rationem, & conceptum, dicere de aliquo esse aliquid, & dicere ens, & ita opinatur de hoc attributo Fonsec. 4. Metaph. c. 2. q. 5. sect. 2.

VI.

Alia verò etymologia huius attributi est, quam tangit D. Thom. cit. locis, scilicet, ut aliquid, dicatur, quasi aliud quid; quæ videtur cõformior primæ impositioni huius vocis, ut constat ex Latinis authorib. iuxta quam hæc vox significat de formali aliquid distinctum ab ente, scilicet, distinctionem ab alio seu negationem identitatis cum alio. Hoc tamè sensu attributum hoc vel non est diuersum ab vno, vel in eo includitur tãquam consequens illud. Vnum enim dicitur, quod est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, ut infra videbimus: ergo in ratione vnus includitur illa negatio, quæ importatur in voce aliquid, vel ad illà reuocatur, & ideo hoc attributum nõ ita auget numerum harum passionum, ut oporteat de illo aliquid specialiter tractare, sed explicata ratione vnus, & consequenter multitudinis, quæ illi opponitur, & identitatis vel distinctionis, quæ in eius ratione aliquo modo fundatur, explicatum manebit hoc prædicatum aliquid. Nã, licet negatio in illa conclusa possit distinguere rationem à negatione inclusa in vno, quod vnum dicat negationem multitudinis, aliquid verò solum dicat negationem identitatis cum alio, quomodo distinguatur vnum & aliquid à D. Tho. q. 1. de verit. art. 1. tamen quia posterior negatio in priori fundatur, & nullam specialem habet difficultatem in doctrina de his passionibus tradenda, non oportet eas distinguere. Dicunt vero aliqui, ut Iaellus in tract. de transcend. c. 3. aliquid dicere actuale diuisionem ab alio ente, ita ut ante mundi creationem Deus esset vnus, non aut aliquid. Sed hoc improprissimè dictum est: quis enim dicat, ens non esse aliquid, propterea quod alia non existant: imò in illo sensu, aliquid non potest esse passio entis, cum non conueniat omni enti: ergo ut est

passio, solum dicit negationem illam in aptitudine & respectu alterius entis existentis, vel possibilis: & hoc modo, ut dixi, in vnitatem fundatur, & cum illa simul explicatur.

Ex dictis ergo sex transcendentibus tantum relinquuntur tria supra numerata, quæ possint esse passionibus entis, quorum sufficientiam tradit D. Thom. cit. loco de verit. & quæst. 21. art. 1. quia passionibus entis debent aliquid addere supra ens, & non possunt addere aliquid positium reale: ergo vel negatiuum, vel positium rationis, seu per denominationem aut conuenientiam ad aliquid extrinsecum. Priori modo constituuntur passio vnus, quia negatio illa diuisionis in se & diuisionis à quolibet alio, consequitur omne ens secundum se & absolute consideratum, & nulla alia est quæ necessario conueniat omni enti ut sic. Posteriori modo constituuntur duæ aliæ passionibus, vna per respectum seu conuenientiam ad intellectum: alia per habitudinem, & conuenientiam ad appetitum & voluntatem, nam hæc duæ facultates, & nulla aliæ sunt vniuersales, & respiciunt omne ens sub diuersa ratione.

VII.

Atque hinc colligunt auctores, ex his tribus passionibus vnitatem esse primam, quia est absoluta: conuenit enim omni enti ex se, & non per denominationem ab alio extrinseco, neque propriè per relationem ad aliud, quam significant aliquo modo verum, & bonum, quatenus conuenientiam cum alio dicunt: absoluta autem sunt priora respectibus ex genere suo. Dices, etiam vnum ut dicitur diuisionem ab alio, importare habitudinem ad aliud. Respondetur primum de ratione vnus nõ esse illam negationem, quod sit aliud à quo distinguatur, sed solum consequi ad vnum quod sit aptum distinguere: Deus enim vnus erit, etiam si nihil sit à quo diuidatur. Deinde illa negatio non est relatio, sed potius negatio relationis, nam potius identitas est relatio, & illa est negatio identitatis, vel certè est fundamentum eius, & consequenter esse potest fundamentum aliquius relationis, rationis. Denique, etiã si fingamus illam per modum habitudinis ad aliud, est de se prior aliis relationibus, veri, aut boni, quia est quodammodo abstractior, quia solum respicit aliud sub ratione entis: sic enim, dicitur vnum diuisum à quolibet alio, cuiuscunque alterius rationis illud sit. Itaque Arist. 4. Metaph. cap. 1. vnum coniungit cum ente tanquam primam passionem: & D. Thom. 1. par. quæst. 11. artic. 2. ad 4. sentit post ens, vnum esse quod prius de vnoquoque ente cognoscitur, quæ latius tractant Soncin. 4. Metaph. quæst. 2. 4. & Iaell. tract. de transcendentibus c. 1.

VIII.

Qualis in-
ter passiones
entis ordo
seruetur.

Ex aliis autem duobus transcendentibus, seu passionibus entis verum est prius bono; ut docuit D. Thom. 1. par. q. 16. art. 4. Et patet, quia bonitas quodammodo fundatur in veritate: ut enim sanitas bona sit, supponitur esse veram sanitatem: nam, si sit ficta, nõ erit bona: & sic de aliis. Unde verum dicit ordinem ad intellectum, bonum ad voluntatem: intellectus autem est prior potentia, quam voluntas. Quod si quis velit, hæc passionibus in perfectione etiam comparare, & interroget, quænam illarum perfectior sit, potest in primis facile responderi, de formali, & secundum id quod addunt supra ens, nullam dicere perfectionem, quia nihil reale dicunt, seu addunt ipsi enti: unde sub hac ratione non est, quod comparentur, quia comparatio supponit positium: quatenus verò significant aliquo modo ipsum ens, eiusque naturam declarant, eandem omnino perfectionem entis exprimunt, & ita ex hac etiam parte comparari non possunt, quia comparatio distinctionem requirit.

IX.

Collatio in-
ter passiones
entis in per-
fectione.

Satisfit argumentis.

Ad rationem ergo dubitandi in principio positam respondetur, non ideo sex transcendentia

X.

numera-

numerari, quia omnia significant distinctas passionibus entis, sed aliqua distinguuntur hac ratione: aliqua vero solum ex diuersa etymologia, vel impositione vocis. Et ita distinguuntur res, & ens: quia hoc ab esse, illud à quidditate reali sumptum est. Et similiter aliquid, & vnum ex prima impositione distinguuntur, quod vnum ex negatione diuisionis in se: aliquid vero ex negatione identitatis cum alio dicta sunt: in re vero eandem passionem significant: quia illa duo ad perfectam vnitatem requiruntur.

Quam sex
et n. s. end.
tia numeru-
tur.

XI.

Ad aliam vero partem, qua probatur, has passionibus esse plures, responderetur, primum de duratione fortasse non esse quid diuersum ab existentia actuali: & ita eadem erit de vtraque ratio. Quod si forte ex natura rei distincta est in creaturis, merito non numeratur inter passionibus entis, quia est speciale quoddam ens, vt infra suo loco videbimus. Et idē dicendum est de presentia locali: nam vt est modus aliquorum entium, speciale pradicamentum constituit, vt infra etiam dicemus. De illis autem distinctis, finitum vel infinitum, &c. dicendum est, vel proprie non esse passionibus entis in communi, sed potius esse diuisiones eius: quia vel essentialiter contrahunt ipsum ens, quatenus ens est, vel certe neutrum membrum diuidens illi conuenit, nisi vt contracto seu determinato ad specialem aliquam rationem entis, vt de finito, & infinito infra videbimus: vel certe significant diuersos status eiusdem entis, vt esse in actu, vel in potentia, vt infra etiam dicturi sumus: vbi etiam declarabimus, quomodo existentia creaturæ non sit passio eius. Vel certe hæc proprietates distinctæ reducuntur ad simplices, vt idem vel diuersum ad vnitatem.

XII.

Ad vltimum responderetur, posse quidem plures negationes, vel habitudines rationis excogitari à nobis in ente, quæ illis passionibus, quæ à nobis numeratæ sunt, formaliter non explicantur: quomodo nonnulli dicunt, Rem esse passionem, quæ formaliter addit supra ens negationem entis ficti, seu chimerici. Alii addunt, idem & diuersum, nam quodlibet ens habet relationem rationis identitatis ad se ipsum, & relationem diuersitatis ab alio, saltem à non ente, seu ab ente rationis. Item fingi potest relatio similitudinis ad alterum, saltem fundamentaliter: vt, sicut æquale ponitur passio quæritatis: ita assimilabile (vt sic dicam) sit passio entis: nullum enim est ens, quod nō possit habere aliquid sibi simile aliquo modo, saltem analogice, & infinitæ aliæ denominationes huiusmodi possunt multiplicari, vt in argumento tactum est. Dicendum nihilominus est illas passionibus sufficienter numerari, vel quia illæ solæ conducunt ad naturam entis explicandam, & habent, tum in rebus, tum in vfu hominum sufficientem causam, & vtilitatem ob quam excogitatæ sunt, & distinctæ: vel, si quæ aliæ huiusmodi excogitari possunt, in his virtute continentur, vel ad eas reuocantur.

Aliquot
rationis habi-
tudines om-
nibus ensib.
communibus
cum non pas-
siones entis.

XIII.

Res non di-
cit formalis
per negatio-
nem entis fi-
cti.

Quod igitur Res de formali dicat negationem aliquam entis ficti, fictum quidem est, & præter omnem Latinam significationem vocis, & communem conceptionem hominum: nam Res non est terminus negatiuus, seu priuatiuus, sed omnino positiuus. Est etiam impertinens illa negatio, tum quia obscurius est ad explicandum quid sit ens fictum, quam quid sit res: tum etiam, quia, si illa negatio necessaria est ad passionibus entis, potius in vero fundanda est: dicitur enim verum ens, quod non est fictum: vel, si formaliter sumatur, in vno, seu aliquo includitur: quia in negatione, quam dicit aliquid, includitur vt sit diuisum à quolibet alio, & consequenter etiam ab ente ficto. Eo vel maxime, quod ratio entis ficti vt sic in negatione consistit: illud enim est proprie ens fictum, quod ita mente apprehendi potest, vt in se inuoluat repugnantiam, & impossibilitatem, quæ est negatio quædam, & ideo reale ens non proprie diuiditur ab illo per negationem, sed formaliter per suam

realitatem, vt latius disput. seq. in simili dicemus. Et eadem ratione excluduntur similes negationes, quæ ex sola reflexione intellectus fieri possunt, vt non esse diuersum à se, esse diuersum ab ente rationis, non esse sibi inæquale, & similes: quæ & inutiles sunt, & in infinitum multiplicari possunt, & sunt mera opera rationis, quæ non sufficiunt ad passionibus entis, vt diximus.

Atque hinc etiam constat, non oportere addere inter passionibus entis identitatem, vel diuersitatem, quia vt hæc possunt formaliter dicere relationes rationis, non pertinent ad passionibus entis, vt supra dictum est generaliter: quia tales relationes non per se conueniunt enti, sed extrinsecus tantum per cognitionem, reflexionem, aut comparisonem mentis: si autem sumantur, quatenus in re habent aliquod fundamentum positium, vel priuatiuum, sic sufficienter continetur sub vnitatem, vt infra dicemus. Et eodem modo reducitur ad vnitatem similitudo (si hæc communis est omni enti) nam, si sumatur pro vera relatione, illa sine dubio non est passio, quia nec conuenit semper omni enti, & cui conuenit, non per se, sed ex accidente conuenit. Et si fortè dicatur creaturæ existenti semper conuenire, tamen etiā respectu illius erit quoddam accidens, sicut relatio creaturæ. Si autem sumatur fundamentaliter, sic ad vnitatem reducenda est, sic enim dixit Aristot. similitudinem in vnitatem fundari. Denique iuxta hunc modum ad vnitatem reducitur denominatio intelligibilis, significabilis, ad bonū reducitur ratio integri, & perfecti & denominatio amabilis appetibilis, & similes: non est ergo necesse plures passionibus conungere,

XIV.

SECTIO III.

Quibus principiis demonstrari possint passionibus de ente, & an inter ea hoc sit primum, impossibile est, idem simul esse & non esse.

Æc quæstio præcipue proponitur propter Aristot. qui 4. Metaph. c. 3. text. 8. docuit illud principium, Impossibile est idem simul esse & non esse, esse primum ac pro vtraque fere vnicum, ad quod resoluti debent omnes huius scientiæ demonstrationes: imò & aliarum scientiarum, saltem virtualiter. In contrarium autem esse videtur primum, quia propria & intrinseca scientiæ principia sumi debent ex causa seu ratione, ob quam prædicatum conuenit subiecto: vnde idem Arist. 1. Posterior. docet posteriorem passionem demonstrari per priorem, primam vero omnium, vel non demonstrari, sed immediate conuenire subiecto, vel solum quoad nos demonstrari per definitionem subiecti: definitionem autem ipsam nullo modo demonstrari, sed immediate cognosci de subiecto. Sic igitur in omni scientia primum principium erit illud, in quo, vel prima passio de subiecto, vel definitio de definito prædicatur: ergo & in præsentia scientia principia propria & intrinseca sumenda erunt ex connexionione primæ passionis cum ratione entis, vel rationis entis cum ipso ente: erit ergo hoc primum principium, Omne quod est, vnum est, quia vnum est prima passio entis, vt diximus, vel certe hoc, Omne ens est habens essentiam. Non ergo est illud, Impossibile est, idem simul esse & non esse, quia illud est valde extrinsecum, & non potest deferuire ad proprias demonstrationes à priori, sed vt summum ad reductionem ad impossibile. Adde, principium illud à priori reduci ad illud, Omne ens est vnum; ideo enim non potest simul esse, & non esse, quia vnum tantum determinate esse potest. Quomodo multi dicunt, primo conuenire enti quatenus est ens, esse diuisum à non ente, quam proprietatem putant in vnitatem includi,

I.

cludi, de quo postea videbimus. Tandem augetur difficultas, quia etiam inter principia quodammodo intrinseca, & vniuersalissima, non videtur illud esse primum; quia est negatiuum: omnis autem negatio in priori aliqua affirmatione fundatur: ergo datur aliud principium prius illo, in quo fundetur: quale erit, vel hoc. *Necesse est idem esse, vel non esse vel hoc, vnum contradictorium necessario aliud destrui.*

Aliquot certiora pronuntiata pro sensu questionis declarando.

II. Principium est Metaphysica in qua vltimo resoluatur conclusio.

IN hac re omnes conueniunt in Metaphysica (sicut in aliis scientiis) necessaria esse aliqua prima principia per se nota, quibus passionibus demonstrantur; siue sit sermo de passionibus transcendentibus entis vt ens est; siue de proprietatibus specialioribus aliquorum entium, vt sunt intra latitudinem formalis obiecti Metaphysicæ, iuxta ea quæ in proemiali disputatione dicta sunt, quamuis, quia ens vt ens in ordine ad hanc scientiam est prius cæteris, passionibus illi adæquatæ sunt etiam priores & consequenter etiam vniuersalissima principia, quæ ex ipsis transcendentibus aliquo modo constant, priora sunt reliquis; & ideo de illis nunc præsertim agimus. Quod ergo talia principia sint necessaria, eadem ratio est in hac scientia, quæ est in cæteris, quia etiam illa per demonstrationem procedit, resoluendo conclusiones in principia; in qua resolutione non potest in infinitum procedere: vt constat ex generali doctrina de causis; in nullo enim causarum genere in infinitum procedi potest: ergo necesse est vt sistat in principiis, seu propositionibus per se notis.

III. Vnicui principium ad id numeris non sufficit.

Secundò ex hac ratione concludi videtur, hæc principia non tantum vnum, sed plura, & ad minus duo esse debere, saltem quoad hoc, vt sint propositiones immediatæ, & à priori demonstrabiles. Ratio est, quia ex vno solo principio nihil concludi potest, vt constat ex Dialectica: quia formalis illatio requirit tres terminos, qui in vno principio esse non possunt: ergo vltima resolutio necessario fit ad duo principia immediata. Quia si vnum sit immediatū, & aliud demonstrabile, illud quod demonstrabile est, vltius erit resoluendum, & demonstrandum: non potest autem demonstrari per solum aliud principium immediatum: ergo adiungendum est aliud, quod si illud etiam demonstrabile sit, aliud inquirendum erit, per quod demonstretur; ne igitur procedatur in infinitum, sistendum est in aliquo, etiam indemonstrabili: sunt ergo necessaria plura principia prima etiam in hac scientia. Atque hinc sequitur, si de primo principio in hoc sensu loquamur, scilicet, vt solum dicat propositionem immediatam, seu per se natam: hoc sensu non esse querendum vnicui principium primum in hac scientia; neque in eo potuisse loqui Aristotelem citato loco: quia reuera nullum est quod hoc modo sit vnicum, & duntaxat primum. Igitur in alio sensu potest inquiri principium cæteris prius, scilicet vel quia est nobis notius, vel quia in vfu, seu causalitate est prius, & vniuersalius, vel quia omni modo est indemonstrabilius, & in hoc sensu est controuersia inter authores, quodnam sit primum Metaphysicum principium.

Variæ placitæ.

IV. PRIMA sententia est, non esse primum illud, quod ex Aristotele retulimus, sed hoc, *Omne ens est ens*. Ita tenet Antonius Andreas 4. Metaphys. q. 5. Et ad Aristotelem respondet, vocasse illud aliud, primum principium inter ea quæ circumferuntur vt generalia, vt sunt illa, *Omne totum est maius sua parte, &c.* Sed hic author etiam in suis principiis non rectè loquitur, quia illa propositio est identica, & nugatoria; & ideo in nulla scientia sumitur vt principium demon-

strationis, sed est extra omnem artem. Alioquin in omni scientia primum principium esset illud, in quo subiectum scientiæ de se ipso prædicaretur. Et tã per se notum esset primum principium vnius scientiæ, sicut alterius, nam omnis propositio identica, æquæ nota est, vt, *ens mobile est ens mobile*, sicut, *ens est ens*. Et in hac scientia, plura essent principia æquæ nota, quauis non æquæ vniuersalia, vt *Substantia est substantia*, *Accidens est accidens*. Apparentius ergo loqueretur, si loco entis fumeret aliquam definitionem, vel descriptionem explicatam rationem entis, eamq; de ente prædicaret: nam, licet definitio & definitum in re idem sint, tamen propositio in qua definitio de definito prædicatur, non est identica, sed doctrinalis, quia in ea conceptus distinctus de confuso prædicatur. Et hoc modo fauet huic opinioni ratio dubitandi in principio posita: Videtur tamè repugnare Aristoteli dicto c. 3. lib. 4. Metaph. dum absolute concludit illud principium, *Impossibile est, &c.* esse simpliciter omnium primum, & ad illud omnes demonstrationes resolu.

Alij dicunt non illud ab Aristotele positum, sed hoc, *Necesse est, quodlibet esse, vel non esse*, esse primū principium omnium propter rationem supra tactam, quia hoc est affirmatiuum, illud vero aliud negatiuum. Neque enim verum est, quod Iauell. lib. 4. Metaph. q. 6. existimauit, illa duo principia eandem rem diuersis verbis significare, & ita non esse reputanda duo, sed vnu: nam, si res attentius consideretur, diuersæ sunt res, quæ illis principiis significantur. Sicut enim in contrariis, vel priuatiue oppositis, aliud est, quod non possint simul conuenire eidem, aliud vero quod alterum eorum necessario debeat cōuenire, vt per se est manifestum: ita etiam in contradictoriè oppositis hæc duo formaliter, & in rigore diuersa sunt. Hæc autè significantur per illa duo principia: nam per illud, *Impossibile est, idem simul esse, & non esse*, significatur repugnantia contradictoriè oppositorum; per illud vero: *Quodlibet est, vel non est*, significatur immediatio eorundem, scilicet, inter illa non posse cadere medium. Et ita, vt distincta ponuntur ab Aristotele lib. 4. Metaphys. cap. 7. text. 27. & 28. & lib. 3. cap. 2. & 1. Poster. 1. cap. 8. text. 26. & 27. vbi dialecticis terminis eadem principia ponit, *Impossibile est idem simul affirmari, & negari de eodem*: *Necesse est idem affirmari, vel negari de eodem*; quæ alijs verbis à Dialecticis dici solent: *Impossibile est, duas contradictorias esse simul veras*; & impossibile est, esse simul falsas; quæ duo constat esse valde diuersa: & primū fundari in illo principio, *Impossibile est, idem simul esse & non esse*: secundum verò in alio, *Necesse est esse, vel non esse*. Ex his verò rationibus simul constat, comparando hæc principia inter se, prius esse illud de impossibili ab Aristotele positum, quam aliud de necessario. Primò quidem, quia per se euidentius est, contradictoria habere inter se repugnantiam, quam habere immediationem: illud enim prius statim in ipsis terminis relucet, secundum autem nonnullum indiget discursu & declaratione. Vnde illud prius commune est omnibus oppositis, nam quatenus opposita sunt, inter se pugnant, posterior autem non omnibus conuenit, vt constat ex c. de Opposit. Secundò, quia prius secundum rationem est, duas contradictorias non posse esse simul veras, quam non posse esse simul falsas: sicut veritas ex se prior est falsitate.

Questionis resolutio.

IGITUR, vt questionis respondeamus, distinguere oportet duplex genus demonstrationis, vnum dicitur ostensiuum, aliud deducens ad impossibile. Primum est, per se & directè ad scientiam requisitū: & in eo proceditur à causis ad effectus, & ab essentia rei ad passionibus demonstrandas: loquimur enim in scientia à priori & propter quid: nam quæ est à posteriori, non resoluitur in principia, de quibus nunc agimus.

VI. Duo demon- strande genera sunt: prout prius est ostensiuum, prout deducens ad impossibile.

agimus, sed in experientiam potius. Secundum demonstrandi genus per se necessarium non est, sed interdum adiungitur propter hominis defectum, ignorantiam, vel proteruitiam: & vtile est, non solum ad conclusiones, sed etiam ad prima principia persuadenda, & probanda, quod in priori modo fieri non potest, quia, cum sint immediata, non habent creditum à priori, per quod probentur; tamen ad impossibile deducendo ostendi potest eorum veritas, & convinci intellectus, ut eis assentiat: Imò in omni genere demonstrationis, quamvis principia demonstrent à priori conclusionem, & per se nota sint, vis illationis virtute fundatur in deductione ad impossibile, scilicet, quia fieri non potest, quod idem simul sit & non sit, vel, quod duæ contradictoria simul sint veræ. Propter quod dixit Auerroes 2. Metaphys. cap. 1. sine illo principio ab Aristotele posito neminem posse philosophari, disputare, aut ratiocinari.

VII.

Quis sit modus demonstrandi à priori in hac scientia.

Dicendum ergo est in primis, ad demonstrandum à priori passionem entis de ente prima principia sumenda esse vel ex ratione ipsius entis, vel ex prima passione eius ad demonstrandas posteriores: & hoc conuincit discursus in principio factus. Et confirmatur, nam quoad hoc eadem est ratio de hac scientia, quæ de aliis: nam cum proprietates entis suo modo sint passionem eius: ex eius intrinseca ratione & essentia oriri necesse est: quia hoc est de intrinseca ratione propriæ passionis: poterunt ergo per ipsam essentialem rationem entis demonstrari: siue hoc sit per distinctionem ipsarum rerum inter se, siue in ordine ad conceptus, & discursus nostros, ita ut vnum verè sit ratio alterius, quod ad scientiam humanam, & demonstrationem sufficit. Vnde si passionem entis sunt ita inter se cõnexæ, ut vna ex altera oriatur, illa, quæ fuerit prima, constituet vnum principium ad demonstrandas alias: si verò (quod fieri interdum potest) plures passionem cum ratione entis immediate connectantur, solum per ipsam rationem entis poterunt de ente demonstrari: quomodo autem id fiat, postea in discursu scientiæ constabit. In hoc ergo ordine primum principium erit illud, in quo ratio vel essentia entis distinctè concepta de ipso ente prædicatur.

VIII.

Quid sit primum principium ad demonstrationem ad impossibile.

Secundo dicendum est, in alio genere seu modo demonstrandi per deductionem ad impossibile, primum principium, in quo totus ille modus demonstrandi nititur, esse impossibile est idem esse, & non esse. Hoc per se notum est, quia omnis deductio ad impossibile in hoc tandem sistit, quod sequatur, idem simul esse, & non esse: & quamdiu ad hoc non deducitur, non est satis demonstrata impossibilitas: postquam vero ad hoc deductum est, ibi sistitur, tanquam in ultimo termino resolutionis, & notissimo principio. Et, quamvis interdum possit deduci impossibile ad aliud incommodum, quod duæ contradictorie sint simul falsæ, seu ut idem neque sit, neque non sit, tamen hoc ipsum in tantum est impossibile, in quantum virtute includit aliud, scilicet quod simul de aliquo negetur aliquid & non negetur, quod est affirmare & negare idem de eodem.

IX.

Quid sit humana scientia primum principium absolute primum.

Tertiò dicendum est, hinc fieri, ut illud principium: Impossibile est, idem fin ul esse & non esse: sit simpliciter primum in humana scientia, & præsertim in Metaphysica. Ratio est, nam illud principium rectè vocatur primum, à quo sumit firmitatem tota humana scientia: sed huiusmodi est prædictum principium, quia ex illo non solum conclusiones, sed prima etiam principia demonstrantur. Imò addit Fonseca lib. 4. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 3. per illud principium confirmari à priori prima principia. Sed non video, cur deductione ad impossibile vocet à priori, cum non sit ex causa, sed per extrinsecum medium. Nisi fortasse intelligat per huiusmodi principium demonstrari à priori, non quidem veritatem aliorum principiorum, quod fieri non potest: sed impossibilitatem, ac repugnantiam, quæ

ex opposito sequitur: vltima enim resolutio omnis repugnantia, sit ad contradictionem, ad quam per illud principium fit deductio. Hoc vero satis est, ut illud principium dicatur simpliciter primum: nam cum ingenium humanum non statim comprehendat cætera principia prima, prout in se sunt, multum iuuatur, & confirmatur in eorum assensu, deducendo ad impossibile, quod in cæteris fieri potest per illud primum, ipsum autem nullo modo ostendi potest etiam deductione ad impossibile, quia nullum aliud impossibile inferri potest, quam sit illud, quod in eo pronunciat, quod est signum illud esse maxime notum, & primum. Dixi autem, vsum huius principij esse maxime necessarium in hac scientia, quia, cum ens simplicissimum sit, vix potest definiri, & ratione eius distinctius explicari, & applicari ad veras demonstrationes efficiendas, ita ut propositiones assumptæ identicæ non censentur.

Soluuntur rationes oppositæ.

AD rationem ergo dubitandi in principio positam quoad priorem partem iam explicatam est, Aristotelem non vocare illud principium primum, quia illo utatur Metaphysica ad suas proprias & directas demonstrationes: nam potius idem Aristot. 1. Poster. cap. 8. tex. 26. dicit, non solere illud principium formaliter ingredi demonstrationem. Dicitur ergo primum principium aliis rationibus iam explicatis: est enim quasi vniuersale fundamentum, cuius virtute omnes demonstrationes nituntur, & alia principia possunt, saltem quoad nos, declarari ac confirmari, quanquam id semper fiat adiuncto aliquo alio principio, vel concessio, vel per se noto. Ad primam confirmationem responderetur veritatem illius principij proprie non fundari in veritate, sed in oppositione & repugnantia contradictoriorum, vnde non rectè probabitur, quod est non posse simul non esse, quia quod est, vnum tantum est, tum quia, ut infra dicam, ens quatenus vni, non proprie diuiditur à non ente, sed ab alio ente, quia à non ente potius diuiditur quatenus ens, tum etiam, quia hæc ipsa diuisio entis à non ente fundatur in eo quod non potest idem simul esse & non esse propter repugnantiam formalem horum terminorum. Ad vltimam confirmationem dicitur primo, fieri quidem posse, ut aliqua affirmatiua propositio, quatenus simplicior est quā negatiua, prior sit quam illa ordine generationis, seu compositionis, & tamen quod in ratione veritatis per se nota non sit tam manifestæ, neque æque prima, & ita dici potest de illo principio, nam, licet tota veritas eius fundetur in natura ipsius esse, quod per se excludit non esse, tamen hoc ipsum per illud principium quamvis negatiuum, explicatur, euidentissime, & aptissime ad fundandas demonstrationes deducentes ad impossibile.

Atque hinc facile soluuntur multa argumenta, quæ fieri solent contra sententiam Aristotelis de hoc primo principio, ut quod cõstet multis vocibus, neque vniuersalissimis, neque admodum notis, ut sunt *simul, idem*, quæ relationes significant, quæ sunt posteriores absolutis. Item quod sit propositio modalis, quæ supponit priorem de inesse. Ad hæc enim & similia dicitur eis ad summum probari, hanc non esse primam propositionem, seu complexionem, quam intellectus format, non tamen, quod non sit primum principium, quia ad hoc non est necesse, ut sit prima propositio, solum, quod ex illo quodammodo pendeat omnium aliarum veritatum scientia, ipsum vero ita sit verum, notum, & indemonstrabile, ut ab alio non pendeat: hæc autem conueniunt illi principio, ut ostensum est. Poster autem principium illud ad simpliciores terminos reduci dicendo, *Nul-lum ens est, & non est*: sic enim cõstatur ex simplicibus

X.

XI.

bus terminis, & ex vniuersalissimis ac primis, quod necessarium est in primo principio, vt possit omnibus scientiis esse commune, vt notauit D. Thom. 1. 2. quæst. 94. artic. 2. Vbi aduerit hoc principium esse primum in speculabilibus: nam in practicis seu moralibus datur aliud primum, scilicet, *Omne bonum est faciendum, & malum vitandum*: nam, quia omnes actiones morales circa bonum & malum versantur, ideo primum principium morale ex illis terminis constare debuit, tamen, quia practica in speculatiua fundantur, ideo, quod in speculatiuis est primum principium, simpliciter & absolute est primum. An vero hoc principium, ita sit notum, vt à nemine possit mente negari, quamuis voce contendere videatur: item quibus modis suadendum sit contra eum, qui proterue illud negaret, vel eum ex concessis redarguendo, vel ad inconuenientia sensibus repugnantia eum deducendo, tractat late Arist. 4. Metaphysic. capit. 3. 4. & 5. quicquid locis videri possunt expositores, quia non est, quod in hac re amplius immoremur.

DISPUTATIO IV.

De unitate transcendentali in communi.

Suis transcendentalis.

PRIMUM de unitate tractandū est, quia cum entitate maxime est coniuncta, & ceteris passionibus quodammodo supponitur: quia reliquæ in quadam rerum distinctarum comparatione seu habitudine consistunt, quæ sine unitate intelligi non potest. Et hunc ordinem seruauit Aristotel. 4. Metaph. cap. 3. vnum statim cum ente coniungens. Quoniam vero vnum multitudini opponitur, & oppositorum eadem est ratio seu scientia, ideo consequenter dicendum erit de multitudine. Ac denique quia multitudo ex distinctione, seu diuisione causatur, quam vnitas negat, tractandum etiam erit de variis distinctionum generibus: atque in hunc modum omnia genera unitatum, distinctionum, & multitudinum explicata relinqueamus.

SECTIO I.

Vtrum vnitas transcendentalis addat entitati aliquam positiuam, vel tantum priuatiuam.

I. Prima opinio.

PRIMA sententia est, vnum addere supra ens accidens quoddam positiuum, ex natura rei distinctum ab ente, per se tamen consequens & concomitans omne ens. Ita sensit Auicenna lib. 3. suæ Metaph. cap. 2. & lib. 7. cap. 1. nam priori loco vocat vnum accidens & quid comitans essentiam, posteriori autem loco dicit non esse absolute idem cum ente. Et hanc sententiam videtur secutus Scotus 4. Metaph. q. 2. & in 2. d. 3. quæst. 2. Anton. And. 4. Metaph. quæ. 3. qui docet, vnum addere supra ens aliquid positiuum ex natura rei distinctum ab ente. Sed hæc sententia quantum ad distinctionem ex natura rei inter ens, & id, quod vnum addit supra ens, reiecta sufficienter est præcedente disputatione, & plane repugnat Arist. 4. Metaph. cap. 2. & 5. & amplius ex sequentibus confutatur.

Proponitur sententia, quod ratio vnus positiuus sit.

VNde esse potest secunda sententia, vnum addere supra ens proprietatem quandam positiuam Franc. Suar. Metaph. Tom. II.

non realiter, vel ex natura rei, sed sola ratione ab ente distinctam, ad eum modum quo sapientia, vel iustitia dicitur addere aliquid Deo, & esse attributum positiuum eius, sola ratione distinctum ab illo. Hanc opinionem videtur tenere S. Bonauen. in 1. d. 23. art. 1. quæst. 1. vbi dicit, vnum in Deo dicere aliquid positiuum, in creatura vero interdū dicere priuatiuum, interdum vero positiuum. Vnde ait, quāuis modus significandi, vel explicandi unitati sit per modum negationis, quia simplicia non nisi per negationes à nobis concipiuntur & explicantur, tamen quoad re significatam & intellectam esse quid positiuum. Hoc idem significat Alex. Alenf. 1. p. q. 13. mem. 1. & 2. Soto in logica cap. de propr. q. 2. ad 2. potestque suaderi primo, quia ex omnium sententia vnum addit indiuisiōem supra ens, sed indiuisio, licet per modum negationis significetur, tamen reuera non est negatio, positiuus ratio, ergo. Maior patet ex ipsa vocis expositione, dicitur enim vnum, quod in se est indiuisum. Item ex opposito suo, scilicet multitudine: multa enim dicuntur, quæ inter se diuisa sunt; ergo vnum dicitur, quod indiuisum est in se. Item patet ex proportionē ad unitatem quantitatiuam, nam illæ quantitates plures dicuntur, quæ diuisa sunt, illa vero vna, quæ non est diuisa, sicut ergo quantitas est vna per indiuisiōem quantitatis, ita entitas est vna per indiuisiōem entitatis. Minor probatur primo, quia diuisio est negatio, ergo indiuisio, licet habeat formam negationis, tamen in re non est negatio, sed affirmatio potius. Consequentia probatur, quia duæ negationes (vt aiunt) affirmant, & quia in re ipsa nūquam negatio destruitur immediate per negationem: nulla enim talis oppositio inuenitur in rebus, tollitur ergo per positiuam formam oppositam. Antecedens autem, scilicet, diuisiōem dicere negationem, est Diui Thomæ, quæst. 9. de Potent. artic. 7. dicentis, multitudinem includere negationem, scilicet diuisiōem vnus ab alio. Et 1. part. quæst. 11. art. 2. ad 4. dicit, in tantum nos apprehendere diuisiōem, in quantum apprehendimus, hoc ens non esse illud: & idem dicit Soncin. 10. Metaph. quæstion. 4. Neque aliter nos concipere possumus diuisiōnem.

III.

Secundo potest hoc ita explicari ratione, quia in illis rebus, quæ sunt vnæ per compositionem: vnitas confurgit per vnionem plurium, quæ vnio est quid positiuum in ipsis, vt postea videbimus, & contrario vero res plures hoc ipso sunt multæ & non vnæ, quod vnione carent, diuisio ergo formaliter solum dicit carentiam vnionis: consistit ergo in negatione, & contrario vero indiuisio dicit carentiam diuisiōis, quod est negare carentiam vnionis: hoc autem est: ponere vnionem, quæ quid positiuum est. Et consequenter in his rebus, quæ non sunt vnæ per vnionem plurium, sed per simplices entitates, vnitas dicit positiuam perfectionem consistentem in quadam rei integritate, quæ est altior & eminentior perfectio, quam vnio, quamuis à nobis propter suam simplicitatem per negationem explicetur. Vnde sumitur duplex confirmatio. Prima, quia negatio vt sic, non suscipit magis nec minus, vnum vero, seu vnitas recipit magis & minus, nam magis vnum est quod per simplicem entitatem est vnum, quam quod per compositionem plurium, & tanto magis ab unitate receditur, quanto compositio maior est, seu minor vnio: ergo signum est, unitatem addere aliquid positiuum. Secunda confirmatio est, quia negatio nullam perfectionem dicit, vnitas vero dicit perfectionem, nam in Deo ad maximam eius perfectionem spectat quod sit vnus tantum, & quod sit maxime vnus, & quod in eo omnia quæ opposita non sunt, vnum omnino sint. Et in angelis ad perfectionem eorum pertinere censetur, vt in vnaquaque specie sit vnus tantum, & modus unitatis eorum, scilicet, per talem simplicitatem, pertinet etiam ad perfectionem eorum.

G

eorum